ADELINA PATRICIA BĂILĂ

AUTONOMIA SINTACTICĂ ȘI SEMANTICĂ A ADJECTIVULUI PARTICIPIAL

1. INTRODUCERE

Natura dublă a participiului din limba română, verbală și adjectivală, este semnalată atât în gramatica tradițională, cât și în cea modernă (GLR I 1966, p. 228; DȘL 2005, p. 377; GALR I 2008, p. 498; GBLR 2010, p. 289, 291; Pană Dindelegan, Maiden 2021, p. 220–221; DTG 2023, p. 460). Această dualitate se datorează încadrării în clasa morfologică a formelor verbale nonfinite[1] atât a participiului invariabil din structura timpurilor verbale, cât și a așa-numitului „participiu acordat” (GBLR 2010, p. 289) din structura diatezei pasive.

Dacă statutul morfosintactic al participiului invariabil din structura timpurilor verbale este unul clar – formă verbală nonfinită, fără funcție sintactică autonomă –, statutul așa-zisului participiu acordat (deci variabil) rămâne incert, întrucât, prin acceptarea acordului său în gen, număr și caz cu substantivul, acesta dobândește categorii gramaticale adjectivale, dar, paradoxal, este interpretat tot ca *formant* în diverse structuri gramaticale și i se dă o funcție sintactică predicativă, respectiv: a) predicat verbal, atunci când, alături de auxiliarul pasiv *a fi*, formează diateza pasivă (*Sportivul a fost* ***aplaudat*** *minute în șir de către spectatori.*); b) predicat nominal, împreună cu auxiliarul copulativ *a fi* (*Magazinul e* ***deschis*** *de luni până vineri.*) (GALR II 2008, p. 258, 280–281; GBLR 2010, p. 294, 398).

Singurele situații în care participiul variabil are, totuși, o funcție sintactică autonomă sunt cele în care apare ca atribut adjectival[2] (*Buletinul* ***găsit*** *pe stradă a fost înapoiat proprietarului.*) (GLR II 1966, p. 117) sau ca predicativ suplimentar (*Îl știam* ***plecat*** *din țară.*) (GALR I 2008, p. 501, GBLR 2010, p. 294, 515)[3].

[1] În gramatica tradițională, participiul este considerat, alături de infinitiv, supin și gerunziu, un mod nepersonal al verbului (GLR I 1966, p. 224). În gramatica modernă, acestea sunt denumite forme verbale nonfinite (GALR I 2008, p. 483; GBLR 2010, p. 286), nu moduri ale verbului, deoarece „nu exprimă atitudinea vorbitorului în legătură cu evenimentul exprimat de verb” (GBLR 2010, p. 286). În articolul de față, preluăm ideea argumentată în GALR și în GBLR.

[2] Vezi și Neamțu 2014, p. 408–409, 414, unde autorul face diferența între atributul adjectival, exprimat printr-un participiu cu valoare adjectivală („*om* ***citit***, *pomi* ***înfloriți***”) și atributul participial, exprimat printr-un participiu „cu conținut verbal, de regulă cu sens pasiv” („*om* ***bătut*** *de soartă*”). Totuși, autorul conchide: „Din punct de vedere relațional, cele două atribute nu pot fi individualizate (unul față de celălalt), fiind deopotrivă acordate” (Neamțu 2014, p. 408–409).

[3] În aceste contexte, participiul variabil este încadrat în clasa adjectivului.

DACOROMANIA, serie nouă, vol. XXX, an 2025, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 28–38
DOI 10.33993/dr.2025.1.28.38

Participiului variabil din construcțiile izolate (***Părăsit*** *de soție, Mihail nu-și mai găsește binele în casa pustie.*) i se acordă, de la autor la autor, atât funcții sintactice intrapropoziționale, de pildă, cea de atribut circumstanțial (GLR II 1966, p. 138–139) sau cea de circumstanțial de cauză (Pană Dindelegan 2019, p. 321), cât și funcții sintactice interpropoziționale, de propredicat (Drașoveanu 1997, p. 248) sau de propoziție verbală nonfinită circumstațială (GBLR 2010, p. 292).

Așadar, participiul invariabil apare doar ca formant al unei structuri gramaticale, lipsit de autonomie sintactică, în timp ce participiul variabil, „acordat", apare atât ca formant, cât și ca unitate sintactică autonomă.

Considerând că între participiul invariabil și cel variabil există diferențe notabile din punct de vedere morfologic, în articolul de față propunem încadrarea acestora în clase lexico-gramaticale diferite: participiul invariabil este o formă verbală nonfinită, iar participiul variabil, care se acordă cu substantivul determinat, este un adjectiv (participial).

2. PARTICIPIU INVARIABIL *VS* ADJECTIV PARTICIPIAL – ÎNCADRARE MORFOLOGICĂ

2.1. Participiul invariabil, indiferent de trăsătura semantică + pasiv/– pasiv, este încadrat în clasa lexico-gramaticală a formelor verbale nonfinite, datorită lipsei flexiunii (GALR I 2008, p. 499; GBLR 2010, p. 289). Acesta apare în următoarele contexte:

a. în structura unor timpuri verbale:
- indicativ, perfect compus: ***Au plecat*** *în concediu o săptămână, la Praga.*
- indicativ, viitor anterior: *Ada* ***va fi plecat*** *deja când vom ajunge noi acasă.*
- condițional perfect: ***Ar fi venit*** *la conferință, dar n-a avut timp.*
- conjunctiv perfect: ***Să fi fost*** *în locul tău, procedam la fel.*
- prezumtiv perfect: ***O fi fost*** *acasă când l-ai sunat?*
- infinitiv perfect: *Nu-mi amintesc* ***a fi gustat*** *vreodată prăjitura asta.*

b. după verbe impersonale: *Nu trebuie* ***stat*** *mult timp la calculator.*

2.2. Valoarea adjectivală a participiului variabil este semnalată foarte devreme în lucrările românești de gramatică[4]. Limitându-ne, aici, la a aduce în

[4] De pildă, Al. Rosetti remarcă faptul că participiul „are şi rol de adjectiv", mai ales datorită acordului cu substantivul determinat (Rosetti 1943, p. 81). În GLR, „participiul este modul care, sub formă de adjectiv, denumeşte acţiunea suferită de un obiect. […] Valoarea de adjectiv apare şi în formele pasivului. Numai în timpurile compuse ale activului şi ale reflexivului participiul nu are valoare de adjectiv" (GLR I 1966, p. 228). Mircea Zdrenghea enumără atât trăsăturile de natură adjectivală ale participiului, precum flexiunea în funcţie de gen, număr şi caz, comparaţia, posibilitatea de a fi substantivat, îndeplinirea funcţiilor de atribut şi nume predicativ, posibilitatea de a avea aceiaşi determinanţi ca adjectivul, posibilitatea de a fi derivat prin sufixe şi prefixe, cât şi pe cele de natură verbală: poate fi determinat de un complement de agent, de un complement circumstanţial instrumental sau de loc, dar, pe bună dreptate, conchide: „În toate exemplele, participiul și-a modificat forma, acordându-se ca şi adjectivele şi tot ca acestea, chiar în cadrul conjugării pasive, ele pot fi comparate (*copilul este foarte certat de mama sa*) şi prin urmare socotite adjective. Ar rămâne deci cu valoare verbală numai când intră ca element component în unele forme verbale compuse, când poate guverna un substantiv sau pronume în acuzativ: *am citit o carte* etc." (Zdrenghea 1972, p. 174–175).

discuție doar o parte dintre cercetările mai recente, amintim opinia Gabrielei Pană Dindelegan, care prezintă o serie de argumente pentru care participiul variabil „are autonomie morfologică şi sintactică", pe lângă acordul acestuia cu substantivul (pronumele, numeralul), „admite inversiunea şi disocierea componentelor" din structura diatezei pasive („*Cartea* ***este*** *de toată lumea* ***apreciată***."), „admite gradarea şi contextele specifice gradării" („*Cartea asta este* ***mai citită decât altele***."), „are determinanţi proprii, de apreciere cantitativă şi modală" („*Fereastra n-a fost* ***destul de bine închisă*** *la plecare*.", „*Uşa a fost* ***puternic trântită*** *la plecare*."), „auxiliarul pasiv permite substituţia cu unul dintre sinonimele lui, cu *a veni* (*Rochia* ***vine festonată***., *Cratiţa* ***vine unsă***.), şi chiar cu verbe copulative (*Fata* ***ajunge admirată*** *şi de cei care la început o ignorau., Fata* ***pare acceptată*** *de familie*.)" (Pană Dindelegan 2003, p. 117–118)[5].

De asemenea, remarcăm opinia autorilor Alexandru Nicolae și Adina Dragomirescu, care fac diferenţa între „participii verbale" şi „participii adjectivale": „Formele participiale verbale şi adjectivale sunt omonime din punct de vedere morfologic nu numai în română, ci şi în alte limbi, precum engleza şi franceza. Diferenţierea dintre ele se stabileşte la nivel semantic (distincţiile sunt foarte subtile) şi prin teste sintactice" (Nicolae, Dragomirescu 2009, p. 198). Testele pentru diferenţierea celor două tipuri de participiu sunt: „ataşarea prefixului negativ numai la participiile adjectivale („*Omul a fost* ***nemâncat***."), apariţia participiilor adjectivale în poziţii predicative (*Copilul era* ***căzut*** *din pat*.), posibilitatea participiilor adjectivale de a avea grade de intensitate (*Câinele era* ***mai nemâncat*** *ca oricând., *Câinele era* ***mai nemâncat*** *de lupi ca oricând*.)" (Nicolae, Dragomirescu 2009, p. 193–206).

Din punctul nostru de vedere, cele două tipuri de participiu se diferențiază exclusiv la nivel semantic, după trăsătura + pasiv/– pasiv, dar, din punct de vedere morfosintactic, acestea funcționează identic (subordonându-se prin acord adjectival). În ceea ce privește testele propuse de către autori, considerăm că: a) și participiile verbale, la fel ca cele adjectivale, pot avea prefixe negative: *Omul a fost mereu* ***nedorit*** *pe lumea asta., Copilul e* ***neiubit*** *și* ***nevăzut*** *de către propria familie.*; b) poziția predicativă este dată de sensul + pasiv/– pasiv, nu de vreo diferențiere gramaticală între participiul verbal și cel adjectival: *Copilul era* ***căzut*** *din pat.* vs *Copilul era* ***căzut*** *din drepturi de către mama sa.*; c) și participiile verbale, la fel ca cele adjectivale, pot avea grade de intensitate: *După această răzvrătire, copilul era mai* ***neiubit*** *ca oricând de către familia sa*. În plus, există adjective precum *perfect, strămoșesc, fantastic* etc. care nu acceptă comparația și, cu toate acestea, nu sunt excluse din clasa adjectivului.

[5] Deşi argumentează autonomia morfologică, sintactică şi semantică a participiului din structura auxiliar + participiu, autoarea consideră că este vorba despre „o singură parte de propoziţie, fie predicat verbal, dacă auxiliarul apare la un mod personal, fie altă parte de propoziţie, inclusiv subiect, dacă auxiliarul apare la un mod nepersonal" (Pană Dindelegan 2003, p. 127).

În majoritatea lucrărilor de gramatică se argumentează un „comportament adjectival” al participiului, prin acordul acestuia cu substantivul în gen, număr și caz și prin acceptarea gradelor de comparație, dar și un „comportament verbal” al acestuia, prin disponibilitățile combinatorii comune cu ale verbului (poate avea subiect, complemente – în special complement de agent – și circumstanțiale) și prin faptul că ar impune aceleași restricții de caz, prepoziție și rol tematic termenului subordonat (DȘL 2005, p. 377; GALR I 2008, p. 498–507; GBLR 2010, p. 266, 287–289; Pană Dindelegan, Maiden 2021, p. 214; DTG 2023, p. 460).

În ceea ce privește „comportamentul verbal” al participiului variabil, dorim să facem câteva observații. În primul rând, în construcțiile izolate de tipul ***Plecat** de mic de acasă, părinții n-au avut grija mea.*, subiectul nu este al participiului, ci al verbului din subordonata cauzală inițială: ***Plecat*** [eu] *de mic de acasă, părinții n-au avut grija mea.* < [Eu] *Fiind **plecat** de mic de acasă, părinții n-au avut grija mea.* < *Pentru că* [eu] *am fost **plecat** de mic de acasă, părinții n-au avut grija mea.*, la fel cum, într-o structură izolată cu adjectiv propriu-zis, subiectul nu este al adjectivului, ci al verbului din subordonata inițială: ***Frumos** și **deștept*** [eu]*, viața mi-a deschis cu ușurință toate ușile.* < [Eu] *Fiind **frumos** și **deștept**, viața mi-a deschis cu ușurință toate ușile.* < *Pentru că* [eu] *am fost **frumos** și **deștept**, viața mi-a deschis cu ușurință toate ușile.* În ambele contexte, între participiul variabil/adjectiv și nominalul subiect este o relație de subordonare generată prin acord adjectival (în gen, număr, caz), nu prin acord verbal (în persoană și număr).

În al doilea rând, acceptarea sau neacceptarea unui anumit complement de un verb sau adjectiv ține de semantica acestora[6] și nu determină încadrarea lor într-o anumită clasă lexico-gramaticală. De pildă, unele adjective (*util*, *folositor*, *bun*) acceptă complemente indirecte (în dativ), iar altele nu (*inteligent*, *descurcăreț*). Unele adjective pot fi determinate de complemente directe[7] (*invidios*), iar altele nu (*fericit*, *sănătos*).

Complementul de agent care ar demonstra calitatea de participiu invariabil a regentului său nu se diferențiază prin nimic, din punct de vedere morfosintactic, de complementul prepozițional care are ca termen regent un adjectiv, deoarece, în fapt, complementul de agent este un complement prepozițional, exprimarea agentului fiind o trăsătură semantică, nu sintactică. În plus, compararea unor exemple precum: *Ion este **certat** de către mama./Ion este **certat** cu mama.*, *Marian a fost **căsătorit** de către preotul din sat./Marian a fost **căsătorit** cu Miruna.*, dar și *Marian a fost **căsătorit** cu Miruna de către preotul din sat.* arată că, indiferent de felul complementului care le determină, de agent sau prepozițional, și indiferent

[6] Vezi, de pildă, Coteanu (1982, p. 160), unde clasificarea semantică a verbelor (verbe de existență și de stare, verbe de mișcare ș.a.) determină „completările sintactice” ale acestora, adică, în funcție de semantica lor, unele verbe acceptă sau nu anumite tipuri de complemente.

[7] Vezi Drașoveanu 1997, p. 131–134, unde autorul identifică un complement direct în exemplele: *Îl urăsc **pe Ion**.*, *Îl invidiez **pe Ion***. și un atribut substantival acuzatival în contexte precum *ura **pe Ion***, *invidia **pe Ion***, *pizma **pe Ion***. În această logică, în exemplul *invidios **pe Ion***, determinantul adjectivului este un complement direct.

de trăsătura semantică + pasiv sau – pasiv, cuvintele marcate păstrează acordul cu substantivul și, prin urmare, sunt adjective[8].

De asemenea, în ceea ce privește impunerea cazului, a prepoziției sau a rolului tematic de termenul regent termenului subordonat, acest lucru se datorează, din nou, semanticii, nu morfologiei. De exemplu, adjectivul *util* poate „impune" unui substantival cazul dativ sau prepoziția *pentru* și rolul tematic de beneficiar (*manual util* ***elevilor***), dar și prepoziția *la* și rolul tematic de scop (*coș util* ***la căratul*** *fructelor*), în timp ce adjectivul *fericit* nu poate impune cazul dativ, nici rolul de beneficiar; poate, în schimb, să impună prepozițiile *pentru* și *la*, dar termenul subordonat nu va avea aceleași roluri tematice, ci pe cele de loc și de cauză (*elevi fericiți* ***la școală****, elevi fericiți* ***pentru notele*** *bune*).

În opinia noastră, includerea unei unități într-o anumită clasă morfologică se datorează, în primul rând, categoriilor gramaticale pe care le are respectiva unitate și modului prin care se subordonează din punct de vedere sintactic. Or, participiul variabil are gen, număr și caz și se subordonează unui substantival prin acord adjectival, la fel ca un adjectiv.

Considerăm că argumentele expuse anterior sunt suficiente pentru a susține încadrarea participiului variabil în clasa lexico-gramaticală a adjectivului, denumindu-l *adjectiv participial*[9], și, totodată, acceptarea autonomiei sintactice a acestuia, indiferent de contextul semantic în care apare.

3. PARTICIPIUL INVARIABIL ȘI ADJECTIVUL PARTICIPIAL – FUNCȚII SINTACTICE

3.1. Unul dintre motivele pentru care adjectivul participial nu are o funcție sintactică autonomă este includerea sa în structura diatezei pasive, împreună cu verbul *a fi* (GALR I 2008, p. 500; GBLR 2010, p. 266, 289). Or, un argument important în favoarea autonomiei sintactice a acestuia este imposibilitatea aceleiași unități morfologice de a fi, concomitent, o parte de vorbire, cu categorii gramaticale proprii și cu un mijloc de subordonare specific, și un formant/morfem pentru o altă categorie gramaticală. Cu alte cuvinte, dacă adjectivul participial are categoriile de gen, număr și caz specifice adjectivului, preluate prin acord (ca mijloc de subordonare) de la substantiv, nu putem admite faptul că acesta este, în același timp, și morfem al diatezei pasive.

Încă un lucru care pledează pentru autonomia sintactică a adjectivului participial din structura așa-zisei diateze pasive este similitudinea totală a acestuia cu adjectivul participial pe poziție de nume predicativ: *Copilul e* ***educat*** *de către*

[8] Vezi și Drașoveanu 1997, p. 140–141, unde „criteriul posibilității complementului de agent separă, după cum se știe, nu atât participiul de adjectiv, cât limitându-ne la participiu, în cuprinsul acestuia, sensul pasiv al verbelor tranzitive, de sensul activ al celor intranzitive".

[9] După modelul adjectiv pronominal (= adjectiv provenit din pronume), adjectiv gerunzial (= adjectiv provenit din gerunziu), putem identifica și un adjectiv participial (= provenit dintr-un participiu). Denumirea „adjectiv participial" apare și în GBLR (2010, p. 224).

părinții lui. (= fără funcție sintactică)/*Copilul e* ***educat****.* (= nume predicativ)[10]. Argumentul trăsăturii + pasiv/– pasiv pentru diferențierea acestora este unul strict semantic, căci, din punct de vedere sintactic, ambele se subordonează prin acord adjectival substantivului.

Cel mai puternic argument în favoarea autonomiei sintactice a adjectivului participial este contestarea diatezei pasive și demonstrarea faptului că între un adjectiv și un verb nu există niciun fel de relaţie sintactică (Neamțu 1986, p. 81–83; Drașoveanu 1997, p. 135–145). În plus, contestarea predicatului nominal și argumentarea faptului că numele predicativ se subordonează exclusiv substantivalului-subiect, nu și verbului, indiferent de clasa lexico-gramaticală prin care se exprimă (Neamțu 1986, p. 53–66), susțin, de asemenea, autonomia adjectivului participial.

În ceea ce privește numele predicativ și predicativul suplimentar, Draşoveanu compară exemplele *Fetița este* ***voioasă****., Fetița devine* ***voioasă****.* și *Fetița aleargă* ***voioasă****.* și observă că: a) în toate cele trei exemple se realizează acordul dintre adjectivul *voioasă* şi substantivul-subiect; b) prezenţa verbului mijlocitor în toate exemplele nu împiedică acordul dintre adjectiv şi substantiv; c) singura diferenţă dintre cele trei exemple este tăria lexicală a vebului (Drașoveanu 1967, p. 238–239). Dacă înlocuim adjectivul propriu-zis cu un adjectiv participial: *Fetița este* ***înconjurată*** *de oameni., Fetița devenise* ***înconjurată*** *de oameni., Fetița aleargă* ***înconjurată*** *de oameni./Fetița este* ***nemulțumită****., Fetița devenise* ***nemulțumită****., Fetița aleargă* ***nemulțumită****.*, indiferent de trăsătura sa semantică + pasiv/– pasiv, observațiile sunt aceleași, ceea ce demonstrează că adjectivul participial funcționează sintactic la fel ca adjectivul propriu-zis.

Dacă existența verbului nu influențează/nu anulează acordul dintre adjectiv și substantiv, adjectivul păstrându-și autonomia morfosintactică, rezultă că nu există nicio diferență între atributul adjectival, numele predicativ, complementul predicativ al obiectului, predicativul suplimentar[11] (exprimate prin adjectiv) și funcția adjectivului participial determinat de un complement de agent.

Referindu-se la determinanții substantivului, G. G. Neamțu (2014, p. 381–382) deosebește un determinant nedislocat, reprezentat de atribut, și un determinant dislocat (prin verb), reprezentat de numele predicativ, de complementul predicativ al obiectului și de predicativul suplimentar.

Prin urmare, propunem denumirile de atribut adjectival dislocat și de atribut adjectival nedislocat pentru funcțiile sintactice intrapropoziționale ale adjectivului participial, astfel:

---

[10] Vezi și Draşoveanu 1997, p. 138, unde autorul face o paralelă între funcțiile sintactice ale adjectivului și cele ale participiului variabil, ajungând la concluzia că diferențele dintre acestea nu se susțin din punct de vedere morfosintactic.

[11] Această idee a fost anterior argumentată în Băilă 2023, p. 50–54. Păstrăm aici denumirea de atribut adjectival pentru funcția sintactică în discuție, pentru a o putea distinge de cea de modificator, pe care o considerăm o funcție semantică.

a. atributul adjectival nedislocat apare în absența verbului: *Oamenii **bătuți** de soartă sunt deseori mai generoși decât cei avuți.*

b. atributul adjectival dislocat apare în prezența verbului: *Oamenii din părțile acestea sunt **bătuți** de soartă.*, *Îi credeam mai **bătuți** de soartă.*

La nivel intrapropozițional, consecințele celor discutate mai sus sunt următoarele: toate structurile verbale cu participiu invariabil îndeplinesc funcția sintactică de predicat verbal (singura posibilă), în timp ce adjectivul participial îndeplinește funcția sintactică de atribut adjectival dislocat sau nedislocat.

3.2. Adjectivul participial din structurile izolate a fost analizat, inițial, ca un atribut circumstanțial (GLR II 1966, p. 139), fapt explicabil, în opinia noastră, doar din punct de vedere semantic, nu și sintactic. Cercetările relativ recente îl plasează însă, pe bună dreptate, din punct de vedere sintactic, la nivel interpropozițional. Astfel, Drașoveanu argumentează faptul că adjectivul participial din structurile izolate reprezintă o reducere a unei propoziții subordonate, având sau nu ca stadiu intermediar o contragere a acesteia: ***Încurajată** de către părinți, Irina a reușit să câștige concursul.* (reducere) < ***Fiind încurajată** de către părinți, Irina a reușit să câștige concursul.* (contragere) < *Pentru că a fost **încurajată** de către părinți, Irina a reușit să câștige concursul.* (cirsumstanțială de cauză); ***Ajunsă** acasă, a mâncat și s-a culcat.* (reducere) < *Când a ajuns acasă, a mâncat și s-a culcat.* (circumstanțială de timp). În acest caz, adjectivul participial are funcția sintactică de propredicat (Drașoveanu 1997, p. 248).

În GBLR apare o interpretare similiară: participiul variabil, singur sau împreună cu celelalte unități din construcția eliptică, este considerat, la nivel sintactic, o propoziție verbală nonfinită. Chiar dacă i se acordă funcția de circumstanțial, acesta apare în raport cu o altă propoziție, nu cu un verb (GBLR 2010, p. 292, 294). Așadar, și aici, funcția participiului este interpropozițională[12].

Deși denumirea de propoziție nonfinită ni se pare plauzibilă pentru grupul de unități morfosintactice care rămâne în urma contragerii/a reducerii, considerăm că nu este la fel de potrivită și pentru funcția sintactică separată a adjectivului participial, întrucât acesta nu reprezintă întreaga propoziție subordonată inițială, ci doar predicatul acesteia, dovada fiind chiar păstrarea în context și a altor unități morfosintactice din subordonata inițială. De aceea optăm pentru denumirea de propredicat pentru a ne referi (exclusiv) la funcția sintactică a adjectivului participial.

În ceea ce privește funcția sintactică a participiului de lângă verbele impersonale, aceasta este tot de propredicat[13], participiul fiind o reducere a unei subordonate subiective: *Nu trebuie **stat** mult timp la calculator.* < *Nu trebuie să stăm mult timp la calculator.*

---

[12] Vezi și Pană Dindelegan, Maiden (2021, p. 218), unde participiul din structurile eliptice este denumit „adjunct propozițional”, și Pomian (2008, p. 246–264), unde construcțiile izolate cu participiu sunt denumite „construcții participiale absolute”, fiind considerate propoziții subordonate circumstanțiale care au „în poziția de predicat un verb la *modul participiu*”.

[13] Vezi Neamțu (2014, p. 106–109), unde autorul demonstrează că, în structurile cu verbe impersonale, atât participiul variabil, cât și cel invariabil reprezintă „construcții participiale subiective”.

La nivel interpropoziţional, consecinţele celor discutate mai sus sunt următoarele: atât participiul invariabil, cât şi adjectivul participial îndeplinesc funcţia sintactică de propredicat.

3.3. În continuare, prezentăm câteva contexte cu adjectiv participial, care ridică dificultăţi în analiza gramaticală[14].

a. *Aşa i-a fost* ***scris/sortit/ursit/hărăzit/dat.***

Faptul că segmentele marcate sunt adjective participiale cu funcţia de atribut adjectival dislocat, nu participii, se poate demonstra prin acordul adjectivului cu substantivul-subiect exprimat sau neexprimat: *Aşa i-a fost* ***scris*** *destinul./Aşa i-a fost* ***scrisă*** *soarta., Aşa i-a fost* ***sortit*** *norocul./Aşa i-a fost* ***sortită*** *viaţa*.

Un exemplu mai dificil de analizat ar putea fi: *Aşa i-a fost* ***dat*** *de către Dumnezeu să moară tânăr.*, unde, la o primă vedere, subordonata ar putea fi interpretată ca subiectivă, caz în care, se înţelege, calitatea de adjectiv participial a cuvântului marcat (*dat*) nu s-ar putea susţine. Or, în opinia noastră, şi în exemplul dat se poate exprima un subiect la nivel intrapropoziţional: *Aşa i-a fost* ***dat*** *destinul de către Dumnezeu (ca) să moară tânăr./Aşa i-a fost* ***dată*** *crucea de către Dumnezeu (ca) să moară tânăr.*, ceea ce ne determină să interpretăm cuvintele marcate drept adjective participiale cu funcţia de atribut adjectival dislocat, iar propoziţiile subordonate, drept finale (de scop)[15].

b. „*Trebuie* ***spus*** *totul*” (GBLR 2010, p. 294).

Cuvântul marcat din exemplul de mai sus este analizat în GBLR ca participiu cu funcţia de subiect, cu precizarea că „participiul-subiect este extrem de rar: apare în construcţii elipce, fiind limitat la vecinătatea unor verbe impersonale” (GBLR 2010, p. 295)[16]. Faptul că avem de-a face cu un adjectiv participial, şi nu cu un participiu se poate demonstra prin acordul acestuia cu un substantival: *Trebuie* ***spus*** *totul./Trebuie* ***spusă*** *toată poezia.* Adjectivul participial nu poate avea funcţia de subiect pe lângă *a trebui,* deoarece: a) verbul *a trebui* este impersonal, neputând avea un subiect exprimat la nivel intrapropoziţional; b) subiectul este exprimat exclusiv printr-un substantival în cazul nominativ, singurul cu care un verb se poate acorda în persoană şi număr pentru a deveni predicat verbal; c) dacă adjectivul *spus* este subiect, atunci pronumele nedefinit *totul* ar fi un subiect pentru acesta, or, ar fi absurd să acceptăm că un subiect poate fi determinat tot de un subiect.

Prin urmare, soluţia ar fi interpretarea adjectivului participial ca reducere a unei propoziţii subordonate subiective, având funcţia sintactică de propredicat: *Trebuie* ***spus*** *totul. < Trebuie* ***să fie spus*** *totul., Trebuie* ***spusă*** *toată poezia. < Trebuie* ***să fie spusă*** *toată poezia.* Astfel, s-ar explica şi funcţia de subiect a pronumelui/a substantivului (*totul*/*poezia*).

---

[14] Pentru enunţurile în care adjectivul participial apare ca „termen condiţionant al predicativului suplimentar”, vezi Adam 2014, p. 133–140.

[15] Vezi şi GALR I (2008, p. 500), unde se demonstrează variabilitatea participiului în contextele discutate. Pentru interpretarea cuvintelor *dat, sortit, hărăzit* etc. ca adjective, în prezenţa substantivului, şi ca adverbe, în absenţa acestuia, vezi Neamţu 2012–2013.

[16] Aceeaşi interpretare apare şi în Pană Dindelegan, Maiden 2021, p. 218.

Aceeași funcție sintactică de propredicat o are adjectivul participial într-un enunț precum: *Trebuie **spus** că angajații nu sunt de acord cu cerințele directorului.* < *Trebuie să fie **spus** că angajații nu sunt de acord cu cerințele directorului.* În acest caz, subordonata *că angajații nu sunt de acord...* este o atributivă pe lângă substantivul eliptic *faptul*: *Trebuie **spus** [faptul] că angajații nu sunt de acord cu cerințele directorului*[17].

c. *De **lăudat**, Ion a fost lăudat, dar nu și remunerat.*

Deși, în exemplul dat, cuvântului marcat i se poate dovedi calitatea de adjectiv participial prin acordul cu substantivul: *De **lăudat**, Ion a fost lăudat, dar nu și remunerat./De **lăudată**, Ioana a fost lăudată, dar nu și remunerată.*, apariția prepoziției (*de*) ca mijloc de subordonare ne împiedică să acceptăm această soluție, întrucât un adjectiv se subordonează exclusiv prin acord. Această dificultate de interpretare a fost deja semnalată de către G. G. Neamțu în contextele cu adjectiv propriu-zis („*Plânge **de bucuroasă***."), autorul argumentând substantivizarea adjectivului atunci când apare cu prepoziție[18].

Aderând la opinia lui G. G. Neamțu, în exemplele următoare, cuvintele marcate sunt substantive cu prepoziție, provenite din participiu: ***De lăudat**, Ion a fost lăudat, dar nu și remunerat.* (circumstanțial de relație), *Plânge **de speriat** ce este.* (circumstanțial de cauză), ***Din educat** a devenit un bădăran.* (complement prepozițional).

4. ADJECTIVUL PARTICIPIAL – FUNCȚII SEMANTICE

Intrapropozițional, adjectivul participial îndeplinește următoarele funcții semantice, cu trăsătura + pasiv/ – pasiv:

a. calitativ: *Omul **băut** nu poate fi luat în serios.* (– pasiv), *Paginile au fost **rupte** de către un elev.* (+ pasiv);

b. categorial: *Cel ce se căiește va fi **iertat**, iar cel mândru păcătos va rămâne.* (+ pasiv);

---

[17] Compară cu: *Trebuie **spusă** ideea că angajații nu sunt de acord cu cerințele directorului.* Alte adjective participiale care funcționează la fel pe lângă verbul *a trebui* impersonal sunt: *subliniat(ă), evidențiat(ă), raportat(ă), cercetat(ă), zis(ă), împărtășit(ă), distribuit(ă), știut(ă), anunțat(ă)* ș.a. În contexte precum: *Nu trebuie **stat** mult timp la calculator., Trebuie **venit** dimineața devreme la birou.*, în care substantivul nu poate fi subînțeles, cuvintele marcate sunt participii invariabile cu funcția de propredicat și reprezintă o reducere a unei subordonate subiective.

[18] Câteva argumente pentru substantivizarea adjectivelor cu prepoziție sunt: adjectivul se subordonează exclusiv prin acord, prepoziția fiind un mijloc de subordonare a substantivului; în exemple precum „*Plânge **de bucuroasă***.", prepoziția nu este suprimabilă și, în plus, este cerută de verb; contextele cu adjective sunt similare cu cele cu substantive: „*Plânge **de bucuroasă***."/„*Plânge **de bucurie***."; în exemple precum „***Din bogat** a ajuns sărac.*" se poate observa suprimarea substantivului: „***Din om bogat** a ajuns sărac.*" și, astfel, se susține „o conversiune nemarcată (= fără convertorul obișnuit, de tip articol)" a adjectivului în substantiv (Neamțu 2014, p. 291–295).

c. calificativ: *Îl credeam încă **supărat** pe mine, dar nu mai e.* (– pasiv)[19];

d. determinant: *Caut oameni **învățați** pentru școala noastră.* (– pasiv);

e. modificator: *Casa mult **visată** e în sfârșit a noastră!* (– pasiv)[20];

f. excepție: *Nu mai merg la birou decât **obligat**.* (+ pasiv);

g. condițional: *Doar **chemată** de către dl Sinu particip la conferință.* (+ pasiv).

Interpropozițional, adjectivul participial are următoarele funcții semantice, cu trăsătura + pasiv/ – pasiv:

a. cauzal: ***Supărată**, Adina nu s-a mai dus la petrecere.* (– pasiv);

b. concesiv: ***Alungată** de acasă, tot nu li s-a făcut milă de ea.* (+ pasiv);

c. condițional: ***Încurajată** de către părinți, ar învăța mai bine.* (+ pasiv);

d. temporal: ***Ajunsă** acasă, a mâncat pe săturate și s-a culcat.* (– pasiv);

e. excepție: *Doar **măritată**, maică-sa ar vedea-o, în sfârșit, fericită.* (– pasiv);

f. cumulativ: ***Înzestrată** cu talent, fata a și muncit mult.* (+ pasiv).

5. CONCLUZII

Participiul invariabil, inclus în clasa lexico-gramaticală a formelor verbale nonfinite, apare fie în componența timpurilor verbale, lipsit de autonomie sintactică, fie în contexte cu verbe impersonale, unde are funcția sintactică interpropozițională de propredicat.

Adjectivul participial, inclus în clasa lexico-gramaticală a adjectivului, este caracterizat prin autonomie semantico-sintactică indiferent de context. Acesta se subordonează prin acord unui substantival, de la care preia categoriile de gen, număr și caz. La nivel intrapropozițional, îndeplinește funcțiile sintactice de atribut adjectival dislocat sau nedislocat, iar, la nivel interpropozițional, pe cea de propredicat.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Adam 2014 = Gabriela-Violeta Adam, *Participiul – termen condiționant al predicativului suplimentar*, în „Dacoromania”, serie nouă, XIX, 2014, nr. 2, p. 133–140.

Băilă 2023 = Adelina Patricia Băilă, *Complementul în limba română. O clasificare categorial-relațională*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2023.

Coteanu 1982 = Ion Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Albatros, 1982.

Drașoveanu 1967 = D. D. Drașoveanu, *Despre elementul predicativ suplimentar*, în „Cercetări de lingvistică”, XII, 1967, nr. 2, p. 235–242.

Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.

DȘL 2005 = Angela Bidu-Vrănceanu *et alii*, *Dicționar de științe ale limbii*. Ediția a II-a, București, Editura Nemira & Co, 2005.

[19] „Calitativul exprimă calitatea dobândită de o entitate în urma unei anumite acţiuni sau calitatea acesteia de a face o anumită acţiune. [...] Categorialul arată includerea unei entităţi într-o anumită categorie. [...] Calificativul atribuie o calitate unei entităţi” (Băilă 2023, p. 261).

[20] Determinantul identifică o anumită entitate, o individualizează, „limitând clasa de referenţi la obiecte cunoscute, identificabile”. Modificatorul exprimă o caracteristică (o calitate) a unei entităţi, având rolul de „restrângere a referinţei” (Pană Dindelegan 2003, p. 33).

DTG 2023 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dicționar de termeni gramaticali și concepte lingvistice conexe*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2023.
GALR I/II 2008 = Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române,* I. *Cuvântul*, II. *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2008.
GBLR 2010 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
GLR I/II 1966 = Al. Graur (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I și II. Ediția a II-a, București, Editura Academiei, 1966.
Neamțu 1986 = G. G. Neamțu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
Neamțu 2012–2013 = G. G. Neamțu, *Curs de sintaxa limbii române*, susținut la Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Litere, în anii 2012–2013.
Neamțu 2014 = G. G. Neamțu, *Studii și articole gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Nova, 2014.
Nicolae, Dragomirescu 2009 = Alexandru Nicolae, Adina Dragomirescu, *Omonimia sintactică a participiilor românești*, în Rodica Zafiu, Ana-Maria Mihail, Blanca Croitor (ed.), *Studii de gramatică. Omagiu Doamnei Profesoare Valeria Guțu-Romalo*, București, Editura Universității din București, 2009, p. 193–205.
Pană Dindelegan 2003 = Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăţi, controverse, noi interpretări*, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional, 2003.
Pană Dindelegan 2019 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2019.
Pană Dindelegan, Maiden 2021 = Gabriela Pană Dindelegan, Martin Maiden (ed.), *O gramatică a limbii române altfel*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2021.
Pomian 2008 = Ionuț Pomian, *Construcții complexe în sintaxa limbii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
Rosetti 1943 = Al. Rosetti, *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Ziarului „Universul" S.A, 1943.
Zdrenghea 1972 = Mircea Zdrenghea, *Limba română contemporană. Morfologia (curs litografiat)*, Cluj-Napoca, Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Filologie, 1972.

THE SYNTACTIC AND SEMANTIC AUTONOMY OF THE PARTICIPIAL ADJECTIVE

(*Abstract*)

In the grammar of the Romanian language, the participle has both verbal and adjectival values. Although it is considered that the participle in the structure of the passive voice agrees in gender, number and case with the noun, this is not analyzed as an adjective and, therefore, does not have an autonomous syntactic function. In this article, we aim to argue for the classification of the variable participle as an adjective, accepting its syntactic autonomy and analyzing its syntactic functions.

Cuvinte-cheie: *participiu, adjectiv, categorii morfologice, funcții sintactice, funcții semantice*.
Keywords: *participle, adjective, morphological categories, syntactic functions, semantic functions*.

Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea nr. 31
baila.adelina@yahoo.com